

issues, the absence in modern science of a comprehensive analysis of the constitutional and legal problems of control, control activities in the information sphere as a whole, and in the context of reforming public authority.

The purpose of the article was to examine the constitutional and legal aspects of the role and significance of control in the relevant processes and its functions as a factor in the formation of an effective mechanism for ensuring the open nature of the activities of public authorities, in particular local self-government.

It is emphasizing that the parameters of control and supervision activity in the modern period simulate the urgent tasks of information activity of the state, public authorities. These tasks caused not only by the challenges of globalization processes, but also by the acuteness of the current situation in the sphere of ensuring national security of Ukraine, protection of state sovereignty, constitutional rights and freedoms of the person and the citizen, other values.

The legal principles of control activity are analyzing.

Considerable attention, besides state control, is paying to the realization of public control, its significance, in particular, the realization of the information function of local self-government.

The prospects for further scientific research of the presented problems has planned.

Key words: decentralization, reformation. informative sphere, public informative policy, local government, control.

DOI: 10.33663/0869-2491-2019-30-138-147

УДК 342:340.12(477); 342.086

Н.М. БАТАНОВА,
кандидат юридичних наук

КОНСТИТУЦІЙНИЙ КОНТРОЛЬ ТА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ТА ВЗАЄМОДІЇ

У статті досліджуються проблеми співвідношення та взаємодії конституційного контролю та конституційно-правової відповідальності. З'ясовуються місце і роль конституційного контролю та конституційно-правової відповідальності в системі стримувань і противаг та механізмі охорони Конституції. Робиться висновок, що конституційний контроль та конституційно-правова відповідальність у своїй синергетичній єдності є важливим засобом забезпечення конституційної законності та правопорядку.

Ключові слова: конституційний контроль, конституційно-правова відповідальність, система стримувань і противаг, захист Конституції, конституційно-правові санкції.

Батанова Н.Н. Конституционный контроль и конституционно-правовая ответственность: концептуальные проблемы соотношения и взаимодействия

В статье исследуются проблемы соотношения и взаимодействия конституционно-го контроля и конституционно-правовой ответственности. Выясняются место и роль конституционного контроля и конституционно-правовой ответственности в системе сдержек и противовесов и механизме охраны Конституции. Делаются выводы, что конституционный контроль и конституционно-правовая ответственность в своем си-

нергетическом единстве являются важным средством обеспечения конституционной законности и правопорядка.

Ключевые слова: конституционный контроль, конституционно-правовая ответственность, система сдержек и противовесов, защита Конституции, конституционно-правовые санкции.

Batanova Nataliya. Constitutional control and constitutional and legal responsibility: conceptual problems of correlation and interaction

In the article the problems of correlation and interaction of constitutional control and constitutional and legal responsibility are researched. The place and role of constitutional control and constitutional and legal responsibility in the system of checks and balances and the mechanism of protection of the Constitution are clarified. It is concluded that constitutional control and constitutional and legal responsibility in its synergetic unity are an important means of ensuring constitutional legality and law and order.

Key words: constitutional control, constitutional and legal responsibility, system of checks and balances, protection of the Constitution, constitutional and legal sanctions.

Сучасний етап розвитку юридичної науки характеризується посиленням уваги до доктринальних і прикладних проблем конституційного контролю, який розглядається як феномен¹, іманентно притаманний системі конституційного права і конституціоналізму², що забезпечує верховенство права та конституційний порядок у державі та суспільстві³. Колосальний інтерес до проблеми конституційного контролю зумовлений багатьма чинниками, у тому числі завданнями та потребами забезпечення ефективного механізму захисту основоположних прав людини та зміцнення верховенства права, а також перманентними та складними процесами забезпечення конституційної законності та правопорядку, що, своєю чергою, детермінує необхідність інтенсивного розвитку та якісного удосконалення конституційного законодавства з метою оптимізації правозастосовної діяльності.

Особливий інтерес проблема конституційного контролю в цілому, його конституювання, інституціоналізації та функціонування викликає з точки зору реалізації Конституції та конституційного законодавства, формування конституціоналізму та проведення конституційної реформи в Україні. Безумовно, в чинній Конституції України вже закладені окремі процедурно-процесуальні засади, які забезпечують реалізацію конституційних положень щодо конституційного контролю та знаходять своє продовження в законодавстві України. З іншого боку, правозастосовна практика свідчить про те, що існує життєва потреба у підвищенні якості та кількісного збільшення процедур, які регламентують реалізацію конституційно-правового статусу суб'єктів конституційного права, у тому числі й органів, які здійснюють конституційний контроль, з урахуванням світового досвіду їх функціонування та особливостей вітчизняного конституційного механізму організації публічної влади.

На жаль, вітчизняна конституційно-правова наука досі не виробила чіткої позиції щодо багатьох проблем сутності, змісту та розвитку конституційного контролю, передусім процесуального забезпечення реалізації Конституції, конституційних прав і свобод людини і громадянина, забезпечення конституційної безпеки та, особливо, застосування заходів конституційно-правової відповідальності. Юридична наука дуже часто реагує на події, які відбуваються у кон-

ституційному житті, та відповідні дії влади постфактум, пояснюючи їх шляхом «підгонки» до відповідної ситуації тих чи інших теоретичних моделей.

Слід констатувати, що в жодній із вітчизняних монографічних і дисертаційних робіт з загальних питань державного контролю, насамперед, питань конституційного контролю, проблематика щодо співвідношення та взаємодії контролю і конституційно-правової відповідальності не була безпосереднім предметом дослідження.

Попри підвищений останніми роками інтерес до проблеми конституційно-правової відповідальності у правовій доктрині України, сучасний стан її наукової розробки характеризується фрагментарністю, певною концептуальною невпорядкованістю та не завжди ґрунтується на єдиній теоретичній і методологічній базі. Доволі рельєфно це проявляється у контексті аналізу процесів здійснення конституційного контролю. Це свідчить про відсутність у вітчизняній юриспруденції комплексного узгодженого бачення контрольних функцій та повноважень органів публічної влади в аспекті застосування мір конституційно-правової відповідальності та науково обґрунтованих перспектив запровадження відповідних механізмів та перевірених зарубіжною конституційною практикою моделей в Україні.

В основі контрольних зв'язків у конституційному механізмі державної влади лежить так звана система стримувань і противаг, що ґрунтується на принципі дотримання суб'єктивних прав і свобод та взаємному контролі гілок влади. Система стримувань і противаг є фактично конституційно-правовим засобом обмеження держави, покликаним не допустити зайвого регулюючого втручання у приватне життя людини. Але, виходячи з природи держави як політико-правового феномену, варто пам'ятати, що добровільно вона «себе обмежувати» в жодному разі не буде, тому в ролі заборони, що перешкоджає формуванню зловживань державною владою, може виступати лише інша влада. Інакше кажучи, серед заходів, покликаних не допустити зосередження влади в одних руках і як наслідок цього – державного деспотизму, особливе місце займає правова діяльність, спрямована на розподіл державної влади⁴.

Конституція та система стримувань і противаг покликані ефективно протидіяти будь-якій гілці влади чи політичній силі отримати абсолютну владу. Головне призначення і завдання системи стримування і противаг – забезпечення політичної стабільності та безперервності функціонування державної влади; узгодження дій всіх гілок влади, недопущення кризи діяльності державного механізму. Під системою стримувань і противаг розуміється сукупність законодавчо закріплених повноважень, форм, методів і процедур, призначених для забезпечення реалізації принципу розподілу влади, недопущення домінування будь-якої гілки влади та досягнення динамічної стабільності між ними. Найбільш загальними елементами системи стримувань і противаг, які існують у сучасній теорії та практиці конституційного права та використовуються в Україні, є: різні строки функціонування державних органів влади; різні способи формування гілок влади; відкладальне вето Президента щодо прийнятих парламентом законів; інтерпеляція (запити депутата); створення контрольних і слідчих комісій парламенту; інвеститура (вотум довіри) – при формуванні уряд повинен одержати довіру парламенту; право промугляції, під яким розуміють дії глави держави з метою визнання та офіційного оприлюднення прийнято-

го парламентом закону для забезпечення його чинності та реалізації; інститут контрасигнування, за якого акти президента діють лише за умови скріплення їх підписом прем'єр-міністра або міністра, відповідального за виконання цього акта; колегіальний характер уряду; конституційно-правова відповідальність вищих державних органів та посадових осіб; порядок взаємовідносин між парламентською більшістю та опозицією⁵.

У Конституції України передбачені такі інститути системи стримувань і противаг: прийняття Верховною Радою України резолюції недовіри Кабінету Міністрів України, яка має наслідком його відставку (ч. 1 ст. 87); усунення Президента України з поста Верховною Радою України у порядку імпічменту (ч. 1 ст. 111); дострокове припинення Президентом України повноважень Верховної Ради України у визначених Конституцією випадках (ч. 2 ст. 90); право «вето» Президента України щодо прийнятих Верховною Радою України законів (крім законів про внесення змін до Конституції України) з наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України (п. 30 ч. 1 ст. 106); вирішення Конституційним Судом України питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (п. 1 ч. 1 ст. 150); парламентський контроль Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина (ст. 101) та ін. Серед названих елементів системи стримувань та противаг, як бачимо, виділено як класичні форми конституційного контролю, так і заходи конституційно-правової та політичної відповідальності. У силу цього, система стримувань і противаг, за умови її логічного та збалансованого втілення у конституційному механізмі державної влади, є яскравою ілюстрацією органічного інституційного та функціонально-телеологічного взаємозв'язку між конституційним контролем та конституційно-правовою відповідальністю у цілісному механізмі охорони Конституції.

У сучасній конституційній доктрині майже не викликає дискусій позиція, що конституційно-правова відповідальність – це насамперед, відповідальність органів публічної влади та їх посадових осіб перед народом за неналежну реалізацію тих владних повноважень, які народ як єдине джерело влади їм передав, реальною гарантією проти надмірної концентрації влади та зловживання нею, дієвий правовий механізм, за допомогою якого народ здійснює свій суверенний контроль за владою в державі.

Водночас, дослідження конституційно-правової відповідальності як гарантії конституційних норм потребує вивчення питання співвідношення та взаємодії конституційного контролю, відповідальності та інших елементів механізму охорони Конституції.

Визнання Конституції України загалом і цінностей, передбачених нею, є запорукою правомірної поведінки суб'єктів конституційних правовідносин, елементом функціонування державного механізму та способом вирішення завдань, що стоять перед суспільством у процесі конституційного розвитку (утвердження правової, демократичної, соціальної держави, забезпечення стабільності конституційного ладу та правопорядку); а також передумовою здійснення волі Українського народу⁶.

Втілення приписів Конституції України у правомірних діях суб'єктів конституційно-правових відносин і є реалізацією її принципів та норм. На думку Л. Бориславського, це забезпечується: а) організацією щодо виконання конституційних положень; б) безпосереднім здійсненням норм конституції шляхом їх використання, дотримання, виконання, застосування; в) застосуванням заходів заохочення, виховання та примусу; г) наглядом та контролем за дотриманням та виконанням норм права⁷.

Правоохоронна діяльність спрямована на захист конституційних цінностей, під яким у науці розуміють «сукупність юридичних, організаційних та інших засобів і способів, які використовуються державою для неухильного дотримання режиму конституційної законності, відповідності конституційним нормам і принципам всіх інших правових актів, прийнятих у державі, а також дій органів публічної влади, тобто органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб. Захист конституційних цінностей може здійснюватися різними шляхами, у тому числі й через конституційний контроль і конституційний нагляд»⁸.

Якщо конституційний контроль, зазначає О. Бориславська, є функцією держави щодо забезпечення верховенства її конституції, то поняття «конституційна юрисдикція» позначає діяльність органів державної влади щодо реалізації цієї функції (вузьке значення). Проте конституційний контроль здійснюється, по-перше, відповідними органами держави, по-друге, через повноваження таких органів, по-третє, у певній формі (судовій чи несудовій). Відтак, поняття конституційної юрисдикції у широкому значенні охоплює як сам орган, так і повноваження та діяльність щодо забезпечення верховенства конституції. Поряд із вирішенням питань щодо неконституційності правових актів, тлумаченням конституції, захистом конституційних прав і свобод, що є основними напрямками діяльності органів конституційної юрисдикції європейських держав, деякі із них виконують й інші функції (зокрема, вирішення компетенційних спорів та інших спорів між федерацією та її суб'єктами, виборчих спорів, притягнення до відповідальності вищих посадових осіб держави тощо), які переважно спрямовані на забезпечення балансу у системі поділу державної влади⁹.

Однак особливої уваги у цьому разі набуває процес аксіологізації конституційно-правової відповідальності. Наприклад, О. Болсунова ціннісними засадами юридичної відповідальності називає такі «аспекти: 1) юридична відповідальність займає центральне місце в системі різновидів соціальної відповідальності та спрямована на забезпечення правопорядку в суспільстві та застосування заходів негативного примусового характеру до осіб – членів суспільства, які скоїли правопорушення; 2) юридична відповідальність має правовий характер, оскільки різновиди юридичної відповідальності закріплені нормами права та реалізуються за допомогою відповідних актів правозастосування у закріпленому правом порядку; 3) юридична відповідальність має інституційну цінність, що має прояв у тому, що юридичну відповідальність можна розглядати, з одного боку, як самостійний правовий інститут, а з іншого – як складний правовий інститут, що має власну внутрішню структуру; 4) юридична відповідальність має гносеологічну цінність, що заснована на системі поглядів, ідей та положень про негативність наслідків за порушення певних правил; 5) юридична відповідальність має державно-владну цінність,

що характеризує її як таку, що походить від держави в особі її органів, які мають відповідні повноваження, що закріплені правовими нормами; 6) юридична відповідальність має каральну цінність, оскільки юридична відповідальність надає змогу засобами покарання виправити та не допустити в подальшому скоєння правопорушень тими особами, які їх скоювали у минулому; 7) юридична відповідальність має правопоновлюючу цінність, що визначає її як засіб поновити порушені права потерпілих від правопорушення суб'єктів»¹⁰.

Дійсно, конституційно-правова відповідальність, будучи інструментом охорони Конституції України та конституційного правопорядку, водночас є самоцінністю, яка розкривається в її функціональному призначенні, та засобом, що забезпечує сталість конституційного ладу¹¹.

Конституційно-правова відповідальність поряд з іншими елементами механізму захисту і охорони Конституції спрямована на забезпечення стабільності конституційного ладу, збалансованості прав і обов'язків учасників конституційних правовідносин. Вона передбачає можливість застосування примусових заходів з боку держави в разі вчинення конституційного делікту, що означає негативну оцінку протиправної поведінки, дисциплінує суб'єктів конституційно-правових відносин, спонукає їх до належного виконання своїх конституційних обов'язків, виконує превентивну функцію тощо.

Аксіоматично, що конституційний контроль і конституційно-правова відповідальність у своїй синергетичній єдності є важливим засобом забезпечення конституційної законності та правопорядку.

Відповідальність і контроль – два тісно пов'язані, але тим не менш різні поняття. Відповідальність – один з проявів взаємного зв'язку особи, суспільства і держави, яка передбачає звітність за ввірену справу і досягнуті результати, реалізацію вимог соціального контролю¹².

Виявлення співвідношення контролю і відповідальності дає змогу ставити питання про особливий зміст контролю як гарантії конституційних норм. Конституційний контроль є специфічним інститутом забезпечення принципу верховенства конституції. Конституційний контроль виступає як спеціалізований механізм, система забезпечення конституції як нормативно-правового акта вищої юридичної сили, різновид контролю як відповідної функції. Таким чином, конституційний контроль – це діяльність органів держави щодо реалізації принципу верховенства конституції і підтримку режиму конституційної законності за допомогою своїх специфічних методів¹³.

Щодо інших видів конституційний контроль визначає в різних зрізах сутність, зміст та основні функції усіх видів контролю соціального. Поряд з тим конституційний контроль детермінує і відносини відповідальності. Відповідальність ґрунтується на результатах контролю, посилює його дієвість і пов'язується з його організаційними формами. У конституційному праві об'єктивний зв'язок відповідальності з контролем знаходить найбільш повне вираження в конституційних та інших нормах, в яких відповідальність органів закріплюється разом з їх підзвітністю, що є найвищим проявом контрольної функції¹⁴. Тому для подальшого удосконалення інституту конституційно-правової відповідальності необхідно закріпити чіткий перелік прав та обов'язків посадових осіб органів державної влади і органів місцевого самоврядування та встановити конституційно-правові санкції, які будуть вжиті до порушників

у разі неналежного виконання ними своїх обов'язків або в разі зловживання ними своїми правами. Адже в демократичній державі має бути не лише баланс повноважень органів публічної влади, а й баланс відповідальності, у тому числі й конституційно-правової, за їх невиконання або ж неналежне виконання.

Ефективність здійснення конституційного контролю та реалізації конституційно-правової відповідальності детермінується низкою факторів організаційно-правового та політичного характеру, розвинутою інституційно-правовою системою, яка регулює питання застосування заходів конституційного впливу, у тому числі та насамперед конституційно-правових санкцій.

Конституційне право головним чином регулює політичні відносини, а це означає, що конституційно-правова відповідальність має політичний зміст, а її заходи – політичний характер. Ефективна реалізація конституційного контролю та застосування заходів конституційно-правової відповідальності створюють політико-правові передумови для формування системи відповідального правління, здатного мінімізувати порушення Конституції, гарантувати змінюваність і наступність публічної влади, забезпечити демократизм конституційних процесів.

Конституційно-правова відповідальність як відповідальність влади за існуючий режим законності в державі є однією з найважливіших форм реалізації конституційного контролю, який є передумовою виникнення відносин конституційно-правової відповідальності. Відтак, конституційний контроль як інституційна та функціональна форма захисту Конституції, з одного боку, та конституційно-правова відповідальність як інструментальна складова механізму забезпечення конституційної законності та конституційного правопорядку – з другого, у своїй системній єдності та функціональній спрямованості стають не лише ефективним засобом мінімізації конституційних деліктів і захисту конституційних цінностей та державних і суспільних інтересів від посягань, а й сприяють становленню конституціоналізму та правової державності в Україні.

1. *Сліденко І.Д.* Феноменологія конституційного контролю. Генеза, природа і позиціонування в контексті аксіологічних, епістемологічних, синергетичних аспектів: монографія. Київ : Істина, 2010. 624 с. 2. *Савчин М.В.* Конституціоналізм і природа конституції: монографія. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2009. 372 с. 3. *Селіванов А.О.* Конституційні проблеми в сучасній теорії права : доктрина стабільності та охорони Конституції України в контексті модернізації та ефективного конституційного правосуддя : монографія. Київ : Логос, 2012. 150 с. 4. *Шатіло В.А.* Конституційний механізм державної влади в Україні: проблеми співвідношення організаційних структур і функцій : дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.02 «конституційне право, муніципальне право». Київ, 2018. С. 96–97. 5. *Силенко Л.М.* Конституційні основи системи стримувань і противаг як засіб організації та функціонування державної влади в Україні : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «конституційне право, муніципальне право». Київ, 2000. С. 10. 6. *Салей М.І.* Конституційна аксіологія в сучасній Україні: науково-практична парадигма : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «конституційне право, муніципальне право». Київ, 2017. С. 184. 7. *Бориславський Л.В.* Деякі теоретичні і практичні питання реалізації Конституції України. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні* : матеріали IX регіональної наук.-практ. конф. (Львів, 13–14 лют. 2003 р.). Львів : Юрид. фак. Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2003. С. 121–122. 8. *Задорожня Г.* Аксіологічний вимір Конституції України : проблеми теорії та практики. *Юридичний журнал*.

2012/2. № 7/8. С. 99. **9.** *Бориславська О.М.* Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз : монографія. Харків : Право, 2018. С. 193–194. **10.** *Болсунова О.М.* Аксіологія юридичної відповідальності. *Часопис Київського університету права.* 2010. № 2. С. 64. **11.** *Салей М.І.* Конституційна аксіологія в сучасній Україні: науково-практична парадигма : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «конституційне право, муніципальне право». Київ, 2017. С. 182. **12.** *Кудрявцев В.Н.* Право и поведение. Москва : Юрид. лит., 1976. С. 108–109. **13.** *Сліденко І.Д.* Конституційний контроль у механізмі сучасної правової держави : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.02 «конституційне право, муніципальне право». Київ, 2011. С. 29. **14.** *Барабашев Г.В.* Ответственность органов управления перед Советами // Советское государство и право. 1981. № 5. С. 5.

References

1. *Slidenko I. D.* Fenomenolohiia konstyuttsiinoho kontroliu. Heneza, pryroda i pozytsionuvannya v konteksti aksiolohichnykh, epistemolohichnykh, synerhetychnykh aspektiv: monohrafiia. Kyiv : Istyna, 2010. 624 c. (ukr). **2.** *Savchyn M. V.* Konstyuttsionalizm i pryroda konstyuttsii: monohrafiia. Uzhhorod : Polihraftsentr «Lira», 2009. 372 s. (ukr). **3.** *Selivanov A. O.* Konstyuttsiini problemy v suchasniy teorii prava : doktryna stabilnosti ta okhorony Konstyuttsii Ukrainy v konteksti modernizatsii ta efektyvnoho konstyuttsiinoho pravosuddia : monohrafiia. Kyiv : Lohos, 2012. 150 s. (ukr). **4.** *Shatilo V. A.* Konstyuttsiinyi mekhanizm derzhavnoi vlady v Ukraini: problemy spivvidnoshennia orhanizatsiinykh struktur i funksi: dys. ... d-ra yuryd. Nauk : spets. 12.00.02 «konstyuttsiine pravo, munitsypalne pravo». Kyiv, 2018. S. 96–97. (ukr). **5.** *Sylenko L. M.* Konstyuttsiini osnovy systemy strymuvani i protyvah yak zasib orhanizatsii ta funksiionuvannya derzhavnoi vlady v Ukraini : avtoref. dys. kand.. yuryd. nauk: spets. 12.00.02 «konstyuttsiine pravo, munitsypalne pravo». Kyiv, 2000. S. 10. (ukr). **6.** *Salei M. I.* Konstyuttsiina aksiolohiia v suchasniy Ukraini: naukovopraktychna paradyhma : dys...kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.02 «konstyuttsiine pravo, munitsypalne pravo». Kyiv, 2017. S. 184. (ukr). **7.** *Boryslavskyi L. V.* Deiaki teoretychni i praktychni pytannia realizatsii Konstyuttsii Ukrainy. Problemy derzhavotvorennia i zakhytu prav liudyny v Ukraini: materialy IKh rehionalnoi naukovopraktychnoi konferentsii (Lviv, 13–14 liutoho 2003 r.).Lviv: Yuryd. fak. Lviv. nats. un-tu im. I. Franka, 2003. S. 121–122. (ukr). **8.** *Zadorozhnia H.* Aksiolohichni vymir Konstyuttsii Ukrainy: problemy teorii ta praktyky. Yurydychnyi zhurnal. 2012/2. № 7/8. S. 99. (ukr). **9.** *Boryslavska O. M.* Yevropeiska model konstyuttsionalizmu : systemno-aksiolohichniy analiz: monohrafiia. Kharkiv : Pravo, 2018. S. 193–194. (ukr). **10.** *Bolsunova O. M.* Aksiolohiia yurydychnoi vidpovidalnosti. Chasopys Kyivskoho universytetu prava. 2010. № 2. С. 64. (ukr). **11.** *Salei M. I.* Konstyuttsiina aksiolohiia v suchasniy Ukraini: naukovopraktychna paradyhma : dys...kand. yuryd. nauk : spets. 12.00.02 «konstyuttsiine pravo, munitsypalne pravo». Kyiv, 2017. S. 182. (ukr). **12.** *Kudriavtsev V. N.* Pravo y povedenye. Moskva: Yurydycheskaia lyteratura. 1976. S. 108–109. (rus). **13.** *Slidenko I. D.* Konstyuttsiinyi kontrol v mekhanizmi suchasnoi pravovoi derzhavy : avtoref. dys...d-ra yuryd. Nauk : spets. 12.00.02 «konstyuttsiine pravo, munitsypalne pravo». Kyiv, 2011. S. 29. (ukr). **14.** *Barabashev H. V.* Otvetstvennost organov upravleniya pered Sovetamy // Sovetskoe hosudarstvo y pravo. 1981. № 5. S. 5. (rus)

Batanova Nataliya. Constitutional control and constitutional and legal responsibility: conceptual problems of correlation and interaction

In the article the problems of correlation and interaction of constitutional control and constitutional and legal responsibility are researched. The place and role of constitutional control and constitutional and legal responsibility in the system of checks and balances and the mechanism of protection of the Constitution are clarified.

The Constitution of Ukraine provides elements of the system of checks and balances, which include the classical forms of constitutional control, as well as the measures of constitutional and legal and political responsibility. The system of checks and balances, on the condition of its logical and balanced implementation in the constitutional mechanism of state power, is a vivid illustration of the organic institutional and functional-teleological connection between constitutional control and constitutional and legal responsibility in the integral mechanism of the protection of the Constitution.

Constitutional and legal responsibility along with other elements of the mechanism of protection of the Constitution is aimed at ensuring the stability of the constitutional system, the balance of rights and obligations of the participants in constitutional and legal relations. It provides for the possibility of applying compulsory measures by the state in the case of a constitutional delict, which means a negative assessment of unlawful conduct, disciplines the subjects of constitutional and legal relations, induces them to properly fulfill their constitutional duties, performs a preventive function, etc.

It is axiomatic that constitutional control and constitutional and legal responsibility in its synergetic unity are an important means of ensuring constitutional law and order.

Effective implementation of constitutional control and application of measures of constitutional and legal responsibility creates the political and legal preconditions for the formation of a system of responsible government capable of minimizing violations of the Constitution, guaranteeing the variability and continuity of public authorities, and ensuring the democratic of constitutional processes.

Constitutional and legal responsibility as the responsibility of the authorities for the existing regime of legality in the state is one of the most important forms of the implementation of constitutional control, which is a background for the emergence of relations of constitutional and legal responsibility. Consequently, constitutional control as an institutional and functional form of protection of the Constitution, on the one hand, constitutional and legal responsibility as an instrumental component of the mechanism of ensuring constitutional legality and constitutional law and order; on the other hand, in its systemic unity and functional orientation, become not only an effective means of minimizing constitutional delicts and the protection of constitutional values and state and social interests from encroachments, but also contribute to the formation of constitutionalism and legal statehood in Ukraine.

Key words: *constitutional control, constitutional and legal responsibility, system of checks and balances, protection of the Constitution, constitutional and legal sanctions.*

DOI: 10.33663/0869-2491-2019-30-147-155